

การสร้างมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขานิติศาสตร์ในประเทศไทย A construction of the qualification standard for a bachelor's degree in nursing in Thailand

บทความวิจัย

วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ

Journal of Nursing Science & Health

ปีที่ 39 ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน) 2559

Volume 39 No.2 (April-June) 2016

ดร.ณิ รุจกรกานต์ Ed.D.* พร้อมจิตร์ ทอนบุญเทียม ศศ.ด.*

อภิญญา คชมาตย์ พย.ม.** วลัยพร บันกัศวัตน์ ศศ.ด.*** พูลสุข พิงคานนท์ ค.ด.****

Darunee Rujkorakarn Ed.D.* Promjit Hornboonherm Ph.D.*

Apinya Kochamat M.N.S.** Walaiporn Nantsupawat Ph.D.*** Poonsuk Hingkanont Ph.D.****

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสาขานิติศาสตร์ ผู้เข้าร่วมการวิจัยคือ กลุ่มนักวิชาการที่ไม่ใช่พยาบาลและกลุ่มบุคคลในวิชาชีพการพยาบาล ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 430 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม การบันทึกการประชุม และการสัมภาษณ์เชิงปฏิบัติการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงบรรยาย และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยเมื่อครบ 3 วงจร ทำให้ได้ร่างมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสาขานิติศาสตร์ และมีการปรับปรุงพัฒนางานกระทั่งนำไปสู่การประกาศใช้โดยกระทรวงศึกษาธิการ ในปี พ.ศ. 2552 สถาบันการศึกษาพยาบาล 85 แห่งทั่วประเทศได้นำมาตรฐานคุณวุฒิฯ ไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตร ในปี พ.ศ. 2557 รวมทั้งสิ้น 91 หลักสูตร เมื่อมีผู้สำเร็จการศึกษาแล้วควรประเมินผลการใช้มาตรฐานคุณวุฒิฯ เพื่อนำผลการประเมินไปปรับปรุงมาตรฐานคุณวุฒิฯต่อไป

คำสำคัญ: มาตรฐานคุณวุฒิ ปริญญาตรีสาขานิติศาสตร์ มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสาขานิติศาสตร์

Abstract

This action research aimed to develop the qualification standard for a bachelor's degree of nursing program. Research participants were non nursing academic and nursing academic groups. Key informants were 430 persons. Data were collected by using questionnaires, and recording content of meetings and workshops. Descriptive statistics and content analysis were used to analyze the data. Results from 3 cycles, the qualification standard for bachelor's degree in nursing was drafted and approved for announcement in 2009. By the year 2014, 85 nursing educational institutions implemented this qualification standard in 91 nursing programs. After students graduate from institutes, the implementation of qualification standard should be evaluated for further improvement.

keywords: qualification standard, bachelor's degree in nursing, qualification standard for bachelor's degree in nursing

* Associate Professor at Faculty of Nursing, Mahasarakham University

** Lecturer at Faculty of Nursing, Mahasarakham University

*** Associate Professor at Faculty of Nursing, Rungsit University

**** Associate Professor at Faculty of Nursing, Naresuan University

บทนำ

กรอบมาตรฐานคุณวุฒิการศึกษาแห่งชาติมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของนานาชาติทั่วโลก ปัจจุบันได้มีการพัฒนาและดำเนินการจัดการศึกษาโดยใช้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิการศึกษาแห่งชาติมากกว่า 100 ประเทศ¹ สำหรับประเทศไทยได้ริเริ่มการพัฒนกรอบมาตรฐานคุณวุฒิการศึกษาแห่งชาติมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545² จนกระทั่งปี พ.ศ.2552 กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ³ ขึ้นเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานการอุดมศึกษา และเป็นการประกันคุณภาพของบัณฑิตในแต่ละระดับคุณวุฒิและสาขา/สาขาวิชา ตลอดจนใช้เป็นหลักในการจัดทำมาตรฐานด้านต่างๆ เพื่อนำไปสู่การจัดการศึกษาที่บรรลุเป้าหมายในการผลิตบัณฑิตได้อย่างมีคุณภาพ โดยกรอบมาตรฐานฯ จะเป็นแนวทางแก่สถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้สามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพซึ่งเป็นไปตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ที่คณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนดโดยครอบคลุมอย่างน้อย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยมีการระบุสาขา/สาขาวิชาที่เน้นทักษะการปฏิบัติต้องเพิ่มด้านทักษะพิสัย การปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 นั้น คณะกรรมการการอุดมศึกษาได้มีการประกาศเรื่อง แนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552⁴ เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษามีแนวทางที่ชัดเจน ตามประกาศมีการอธิบายเกี่ยวกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับ

อุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualifications Framework for Higher Education: TQF : Hed) มีการกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาดำเนินการพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตร ตามกรอบมาตรฐานฯ ได้สองวิธี คือการใช้มาตรฐานคุณวุฒิสาขา/สาขาวิชา หรือใช้กรอบมาตรฐานฯ พ.ศ. 2552 เป็นแนวทางหากยังไม่มีมาตรฐานคุณวุฒิสาขา/สาขาวิชา

มาตรฐานคุณวุฒิสาขา/สาขาวิชาเป็นส่วนหนึ่งของกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย ที่จะทำให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545² อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในด้านมาตรฐานผลการเรียนรู้ของบัณฑิตที่สำเร็จ การศึกษาสาขา/สาขานั้นๆ ตามประกาศนี้ มาตรฐานคุณวุฒิสาขา/สาขาวิชา จึงเป็นกรอบที่กำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ของบัณฑิตในแต่ละระดับคุณวุฒิของสาขา/สาขาวิชาหนึ่งที่ครอบคลุมคุณลักษณะบัณฑิตในสาขา/สาขาวิชาปริญา และองค์ความรู้ที่เป็นเนื้อหาจำเป็นที่ต้องมีในหลักสูตร เพื่อเป็นการประกันว่าผู้สำเร็จการศึกษาจากทุกสถาบันอุดมศึกษาจะมีผลการเรียนรู้ไม่น้อยกว่าที่กำหนด ดังนั้น การสร้างมาตรฐานคุณวุฒิของสาขา/สาขาวิชาจึงเป็นภารกิจที่สำคัญของสาขา/สาขาวิชา รวมทั้งสาขาศาสตร

การพัฒนามาตรฐานคุณวุฒิสาขา/สาขาวิชาตามแนวปฏิบัติของคณะกรรมการการอุดมศึกษา พ.ศ. 2552⁴ จะดำเนินการโดยคณะผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขา/สาขาวิชา โดยจะต้องใช้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552³ เป็นแนวทางและคำนึงถึงความต้องการและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมทั้งจะต้องมีลักษณะทางวิชาการของสาขาสอดคล้องตามมาตรฐานของสาขา/สาขาวิชาเดียวกันในระดับคุณวุฒิเดียวกันในประเทศต่างๆ⁴ มาตรฐานคุณวุฒิสาขาโดยทั่วไปแล้วประกอบด้วยหลายส่วน องค์ประกอบสำคัญคือมาตรฐานผลการ

เรียนรู้ ที่พัฒนามาจากผลการเรียนรู้อย่างน้อย 5 ด้าน ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ผลการเรียนรู้ตามมาตรฐานสาขา/สาขาวิชาจะให้รายละเอียดที่เฉพาะเจาะจงกับสาขา/สาขาวิชาที่แตกต่างจากสาขา/สาขาวิชาอื่น

สถาบันการศึกษาสาขายาบาลศาสตร์มีอายุ การดำเนินการแตกต่างกันตั้งแต่ 1 ปี จนถึงมากกว่า 100 ปี จากพัฒนาการที่แตกต่างกันของสถาบัน การศึกษา ดังนั้นสาขายาบาลศาสตร์จึงจำเป็นต้องมี มาตรฐานคุณวุฒิสาขาเพื่อให้ทุกสถาบันมีการพัฒนา/ ปรับปรุงหลักสูตรตามมาตรฐานของวิชาชีพที่มี มาตรฐานผลการเรียนรู้ในระดับเดียวกันเป็นอย่างน้อย และบัณฑิตในสาขามีลักษณะเด่นแตกต่างจากบัณฑิต ในสาขาอื่นในระดับคุณวุฒิเดียวกัน ในฐานะที่หัวหน้า โครงการวิจัยเป็นประธานที่ประชุมคณบดีและหัวหน้า สถาบันการศึกษาสาขายาบาลศาสตร์ของรัฐ (ทคพย.) จึงได้รับการประสานจากสำนักงานคณะกรรมการการ อุดมศึกษา (สกอ.) ให้ดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนา มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขายาบาล ศาสตร์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

คณะผู้วิจัยใช้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับ อุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2552 ของกระทรวงศึกษาธิการ³ และแนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ของคณะ กรรมการการอุดมศึกษา⁴ เป็นกรอบแนวคิดหลักในการ ดำเนินการวิจัย ซึ่งกำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ไว้ 5 ด้าน คือด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะ ทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและ ความรับผิดชอบ และด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งเป็นมาตรฐาน ขั้นต่ำที่สามารถนำไปใช้ได้ในทุกสาขา โดยให้สาขาเพิ่ม เติมลักษณะพิเศษของสาขาได้เอง หากเป็นสาขาที่มี ภาคปฏิบัติให้มีการเพิ่มด้านที่เกี่ยวกับการปฏิบัติ ใน

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้พัฒนามาตรฐานคุณวุฒิ สาขายาบาลศาสตร์ ระดับปริญญาตรี โดยเริ่มจาก ข้อกำหนดดังกล่าวเป็นเบื้องต้น และดำเนินการพัฒนา ตามแนวทางที่กำหนดไว้ในแนวทางการปฏิบัติตาม กรอบมาตรฐานฯ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กร และบุคคลที่เกี่ยวข้อง คือสกอ. องค์กรวิชาชีพ สถาบัน การศึกษาสาขายาบาลศาสตร์ ผู้ใช้บัณฑิต และนักศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนามาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญา ตรีสาขายาบาลศาสตร์ ของประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธี วิจัยเชิงปฏิบัติการ ผู้เข้าร่วมการวิจัย คือผู้เกี่ยวข้องใน การพัฒนามาตรฐานฯ ตามที่กำหนดไว้ในแนวทางการ ปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานฯ ได้แก่ ที่ประชุมนัก วิชาการสาขานำร่องสาขา จำนวน 16 คน ร่วมกับผู้แทน สกอ. จำนวน 4 คน ผู้ทรงคุณวุฒิจากสภาการพยาบาล จำนวน 10 คน กรรมการที่ประชุมคณบดีและหัวหน้า สถาบันการศึกษาสาขายาบาลศาสตร์ของรัฐ (ทคพย.) หัวหน้าสถาบันการศึกษาสังกัดพระบรมราช ชนกและเอกชน รวม 60 คน ผู้บริหารฝ่ายการพยาบาล ในสถานพยาบาล จำนวน 246 คน และนักศึกษา 124 คน

เครื่องมือการวิจัย

แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหาร สถาบันการศึกษาสาขายาบาลศาสตร์ ผู้ใช้บัณฑิต และ นิสิต/นักศึกษา ต่อมาตรฐานผลการเรียนรู้ของบัณฑิต พยาบาลระดับปริญญาตรี ซึ่งประกอบด้วย ผลการเรียนรู้ 32 ข้อที่พัฒนาโดยคณะผู้วิจัยร่วมกับกรรมการ ทคพย. และผ่านการพิจารณาของที่ประชุมคณาจารย์สาขา นำร่อง เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีเป้าหมายเพื่อทราบระดับความคิดเห็น

เกี่ยวกับผลการเรียนรู้ทั้ง 6 ด้านที่ควรจะมีในบัณฑิตระดับปริญญาตรีสาขาศาสตร์ โดยแสดงความเห็นว่าเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร มีข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงอย่างไร

แบบสอบถามความคิดเห็นต่อสาระของ มคอ.1 ซึ่งร่างโดยผู้วิจัยร่วมกับกรรมการ ทคพ. และผ่านการพิจารณาของที่ประชุมคณาจารย์สาขานำร่อง โดยถามเป็นรายหมวดของ มคอ.1 ว่าเห็นด้วยหรือไม่ และข้อเสนอแนะในการปรับปรุง การดำเนินการวิจัยดำเนินการวิจัย 3 วงจร ดังนี้

วงจรที่ 1 พัฒนาผลการเรียนรู้สาขาพยาบาลศาสตร์ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์สถานการณ์การจัดการศึกษาสาขาพยาบาลศาสตร์และการนิยามปัญหา คณะผู้วิจัยวิเคราะห์หลักสูตรและการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษาพยาบาลทั่วประเทศทุกสังกัด ทั้งภาครัฐและเอกชน การควบคุมมาตรฐานหลักสูตร การรับรองสถาบันการศึกษาของสภาการพยาบาล ตลอดจนสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ที่กำหนดโดยสภาการพยาบาล ขั้นตอนที่ 2 วางแผนพัฒนาผลการเรียนรู้โดยใช้ข้อมูลจากขั้นตอนแรก ขั้นตอนที่ 3 ร่างผลการเรียนรู้และ ขั้นตอนที่ 4 ประเมินโดยนำผลการเรียนรู้ทั้ง 32 ข้อ มาจัดทำเป็นแบบสอบถามและส่งให้ผู้ร่วมวิจัยกลุ่มพยาบาลทั้ง 3 กลุ่มประเมินความคิดเห็นต่อผลการเรียนรู้ และการปรับปรุงผลการเรียนรู้

วงจรที่ 2 พัฒนาร่างมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสาขาศาสตร์ (มคอ.1) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1) พัฒนาร่าง มคอ.1 และวิพากษ์โดยเชิญผู้บริหารสถาบันการศึกษาสาขาศาสตร์ สถาบันละ 2 คน ขั้นตอนที่ 2 วางแผนการนำ มคอ.1 ไปทดลองใช้โดยกำหนดมหาวิทยาลัยสมมติและเลือก 2 วิชาคือ วิชาการผดุงครรภ์ และวิชาปฏิบัติการผดุงครรภ์ เป็นตัวอย่าง ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้ร่าง มคอ.1 โดยคณะผู้วิจัย และ

ปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้สถาบันการศึกษาพยาบาลทดลองใช้ และขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขร่าง มคอ.1 โดยเชิญผู้บริหารสถาบันการศึกษาระดับ 2 คน เข้าร่วมประชุมเพื่อวิพากษ์ จากนั้นคณะผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุง และส่งไปรษณีย์สอบถามความคิดเห็นของผู้ร่วมวิจัยที่เป็นหัวหน้าสถาบันการศึกษาสาขาศาสตร์ จำนวน 120 คน นำเสนอผ่านตามขั้นตอนจนกระทั่งมีการประกาศใช้โดยกระทรวงศึกษาธิการ

วงจรที่ 3 การใช้มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสาขาศาสตร์ในสถาบันการศึกษาพยาบาลทุกแห่ง โดยดำเนินการเป็น 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 สถาบันการศึกษาสาขาศาสตร์วิเคราะห์ความพร้อมในการนำมาตรฐานฯ ไปใช้ ขั้นตอนที่ 2 วางแผนการนำไปใช้ เตรียมความพร้อมโดยการอบรมและจัดทำคู่มือการนำ มคอ.1 ไปใช้ ขั้นตอนที่ 3 สถาบันการศึกษาสาขาศาสตร์ปรับปรุงหลักสูตรหรือพัฒนารายละเอียดหลักสูตร (มคอ. 2) รายละเอียดรายวิชา (มคอ.3) และรายละเอียดวิชาปฏิบัติการพยาบาล (มคอ.4) ระหว่างปี พ.ศ. 2553-2557 และ ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลและปรับปรุงกระบวนการนำมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสาขาศาสตร์ไปใช้ ยังไม่ได้ดำเนินการในการวิจัยครั้งนี้

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการจัดกิจกรรม

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนของการวิจัยในแต่ละวงจร

วงจรที่ 1 เก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรฐานผลการเรียนรู้ของผู้บริหารสถาบันการศึกษา พยาบาลในสถานพยาบาล และนักศึกษาพยาบาล โดยใช้แบบสอบถามมาตรฐานผลการเรียนรู้ของบัณฑิตพยาบาลระดับปริญญาตรีที่พัฒนาจากผลการเรียนรู้ทั้ง 6 ด้านซึ่งส่งทางไปรษณีย์

วงจรที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูลผลการประเมินร่าง

มคอ.1 ของผู้บริหารสถาบันการศึกษาสาขายาบาลศาสตร์ โดยส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ถึงทั้ง 60 สถาบัน

วงจรที่ 3 เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการนำมคอ. 1 ไปใช้ในสถาบันการศึกษาโดยขอข้อมูลหลักสูตรที่ปรับปรุง/พัฒนาตามมคอ.1 และผ่านการรับรองจากสภาการพยาบาลแล้วจนถึงปี พ.ศ. 2557

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาจากบันทึกผลการดำเนินการประชุม การประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ สำหรับข้อมูลจากแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยครั้งนี้ได้รับการตรวจสอบจากคณะกรรมการพัฒนามาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษาของ สกอ. ที่ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิสาขาต่าง ๆ ทั้งในส่วนของโครงร่างวิจัยและรายงานสมบูรณ์ในส่วนของผู้ร่วมวิจัย คณะผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ตัดสินใจว่าจะเข้าร่วมวิจัยหรือไม่ หรือปฏิเสธการเข้าร่วมประชุมสัมมนา อีกทั้งคณะผู้วิจัยไม่มีการเปิดเผยชื่อสถาบันการศึกษาหรือบุคคลใดเป็นการเฉพาะ และนำผลการวิจัยไปใช้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาซึ่งเป็นผู้ให้ทุน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยในวงจรที่ 1 คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์กรอบมาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2552³ และแนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2552⁴ ที่กำหนดผลการเรียนรู้ไว้ 5 ด้าน และเพิ่มด้านทักษะพิสัยตามลักษณะของสาขายาบาลศาสตร์เป็นด้านที่ 6 คือ ด้านทักษะการปฏิบัติทางวิชาชีพ โดยคณะกรรมการนำ

ร่องรอยและทศพย. คณะผู้วิจัยพบว่าเป็นการบรรยายเป็นข้อความไว้วาง ๆ เพื่อให้ทุกสาขา/สาขาวิชานำไปใช้ภายหลังการทบทวนมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพการพยาบาลแล้ว คณะผู้วิจัยได้ปรับเพิ่มผลการเรียนรู้ทั้ง 5 ด้าน และกำหนดผลการเรียนรู้ด้านที่ 6 ซึ่งเน้นทักษะการปฏิบัติทางวิชาชีพ รวมผลการเรียนรู้จำนวนทั้งสิ้น 34 ข้อ ประกอบด้วย 1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม 8 ข้อ 2) ด้านความรู้ 6 ข้อ 3) ด้านทักษะทางปัญญา 6 ข้อ 4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ 4 ข้อ 5) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 5 ข้อ และ 6) ด้านทักษะการปฏิบัติทางวิชาชีพ 5 ข้อ ดังตัวอย่าง

1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม 1) มีความรู้ความเข้าใจในหลักศาสนา หลักจริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ ตลอดจน สิทธิมนุษยชน สิทธิเด็ก สิทธิผู้บริโภค สิทธิผู้ป่วย ตลอดจนสิทธิของผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล ที่มีความสำคัญต่อการปฏิบัติการพยาบาล

2. ด้านความรู้ 1) มีความรู้และความเข้าใจในสาระสำคัญของศาสตร์ทางวิชาชีพการพยาบาล ระบบสุขภาพ และปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและต่อระบบสุขภาพ

3. ด้านทักษะทางปัญญา 1) ตระหนักในศักยภาพและสิ่งที่เป็จุดอ่อนของตน เพื่อพัฒนาตนเองให้มีความสามารถเพิ่มมากขึ้น สามารถนำไปสู่การปฏิบัติการพยาบาล การสอน การแสวงหาความรู้ที่มีประสิทธิภาพและการเป็นผู้นำที่เข้มแข็ง

4. ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ 1) มีความสามารถในการปรับตัวเชิงวิชาชีพและมีปฏิสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์กับผู้ใช้บริการ ผู้ร่วมงาน และผู้บังคับบัญชา

5. ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 1) สามารถประยุกต์ใช้หลักตรรกะ คณิตศาสตร์และสถิติ ในการพยาบาลอย่างเหมาะสม

6. ทักษะการปฏิบัติทางวิชาชีพ 1) สามารถปฏิบัติทักษะการพยาบาลอย่างเป็นองค์รวมโดยประยุกต์ใช้ศาสตร์และศิลปะทางการพยาบาล รวมทั้งใช้กระบวนการพยาบาล หลักฐานเชิงประจักษ์ และการสื่อสารเชิงบ่าบัดในการพยาบาลบุคคล ครอบครัว และชุมชน

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อร่างมาตรฐานผลการเรียนรู้ของผู้บริหารสถาบันการศึกษาพยาบาลในสถานพยาบาล และนักศึกษาพยาบาล พบว่า คะแนนเฉลี่ยของการประเมินผลการเรียนรู้แต่ละด้าน อยู่ในระดับเห็นด้วยมากและเห็นด้วยมากที่สุด (คุณธรรม จริยธรรม 4.38 (sd = .73), ความรู้ 4.11 (sd = .72), ทักษะทางปัญญา 4.12 (sd = .76), ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ 4.25 (sd = .73), ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 3.94 (sd = .72) และทักษะการปฏิบัติทางวิชาชีพ 4.27 (sd = .82)) กลุ่มผู้บริหารสถาบันการศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยของการประเมินผลการเรียนรู้ทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับสูงกว่ากลุ่มของพยาบาลจากสถานพยาบาล และกลุ่มของนักศึกษาพยาบาล

ผลการวิจัยในวงจรที่ 2 ในวงจรนี้ มีการร่างมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาพยาบาลศาสตร์ (มคอ.1) ซึ่งดำเนินการตามแนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานฯ มุ่งองค์ประกอบครบถ้วน และนำผลการเรียนรู้ที่ได้ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะจากวงจรที่ 1 มาบรรจุในร่างมาตรฐานนี้ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถาบันการศึกษาต่อร่างมคอ.1 พบว่า เห็นด้วยร้อยละ 97.29 ไม่เห็นด้วย ร้อยละ 2.70 โดย ร้อยละ 40.54 เห็นชอบทั้งหมดไม่มีการแก้ไข ส่วนอีกร้อยละ 56.75 เห็นชอบและมีข้อแก้ไขพร้อมทั้งมีข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงในประเด็น ลักษณะของสาขาวิชา คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของวิชาชีพการพยาบาล เนื้อหาสาระสำคัญของสาขาวิชา กลยุทธ์การสอน และการประเมินผลการเรียนรู้ คุณสมบัติผู้เข้า

ศึกษา และการเทียบโอนผลการเรียนรู้ การทวนสอบมาตรฐานผลการเรียนรู้ คณาจารย์ และบุคลากรสายสนับสนุน ทรัพยากร การประกันคุณภาพหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน และการแต่งตั้งกรรมการพัฒนารอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี ภายหลังการปรับปรุงแก้ไข คณะผู้วิจัยนำเสนอฉบับปรับปรุงต่อผู้ทรงคุณวุฒิสาขาพยาบาลศาสตร์ และนำร่างมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสาขาพยาบาลศาสตร์ เสนอต่อคณะกรรมการการอุดมศึกษาเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบและเสนอต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้มีการประกาศใช้ในประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาพยาบาลศาสตร์ พ.ศ.2552 ประกาศ ณ วันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ.2552⁵

ผลการวิจัยในวงจรที่ 3 ภายหลังการประกาศใช้มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาพยาบาลศาสตร์ พ.ศ. 2552 (มคอ.1) คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการติดตามผลการนำมคอ.1 ไปใช้ในสถาบันการศึกษา พบว่า ทุกสถาบันการศึกษาสาขาพยาบาลศาสตร์ในประเทศ 85 สถาบัน มีการนำมาตรฐานฯ ไปใช้ในการพัฒนา/ปรับปรุงหลักสูตร โดยประเมินตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 ถึงวันที่ 11 เมษายน 2557 ซึ่งบางสถาบันมีจำนวนหลักสูตรมากกว่า 1 หลักสูตร ทำให้มีจำนวนหลักสูตรทั้งสิ้น 91 หลักสูตรจาก 85 สถาบัน⁶ ในวงจรนี้สิ้นสุดที่การติดตามการนำ มคอ.1 ไปใช้ในการพัฒนา/ปรับปรุงหลักสูตร ยังไม่ได้รับการประเมินผล มคอ.1

การอภิปรายผล

การวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ ดำเนินการจนสำเร็จลุล่วง 3 วงจร เป้าหมายหลักของการวิจัย คือการพัฒนามาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาพยาบาลศาสตร์ ซึ่งดำเนินการสำเร็จในวงจรที่ 2 และได้มีการนำเสนอต่อคณะกรรมการการอุดมศึกษาเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบและเสนอต่อรัฐมนตรี

กระทรวงศึกษาธิการเพื่อประกาศใช้ ภายหลังการประกาศใช้มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาพยาบาลศาสตร์จึงได้ดำเนินการวิจัยในวงจรที่ 3 ซึ่งดำเนินการถึงขั้นตอนที่ 3 คือการนำไปใช้ ความสำเร็จของการดำเนินการวิจัยโดยเฉพาะในวงจรที่ 1 และ 2 นั้น เกิดจากการดำเนินงานโดยผ่านการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกวิชาชีพ ทั้งระดับองค์กรและระดับบุคคลในทุกขั้นตอน

ขั้นตอนสำคัญในการพัฒนามาตรฐานคุณวุฒิสาขาพยาบาลศาสตร์มีอยู่ 2 ขั้นตอนที่สำคัญ คือ ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนาผลการเรียนรู้ จากการที่สาขาพยาบาลศาสตร์เป็นวิชาชีพปฏิบัติจึงมีผลการเรียนรู้ด้านปฏิบัติเพิ่มขึ้นจากผลการเรียนรู้พื้นฐาน 5 ด้าน ผลการเรียนรู้ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้บางประเทศเรียกว่า ลักษณะที่คาดหวังของบัณฑิต ประเทศสหราชอาณาจักรมีคุณลักษณะที่คาดหวัง 3 ด้านหลัก คือด้านเอกลักษณ์ทางวิชาชีพและความรับผิดชอบ ด้านการประยุกต์หลักการและแนวคิดในการปฏิบัติการพยาบาล และด้านความรู้ความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับทักษะการพยาบาล แต่ละด้านมีคุณลักษณะย่อยจำนวนมากกว่ามาตรฐานคุณวุฒิสาขาพยาบาลศาสตร์ที่พัฒนาในงานวิจัยนี้ แต่ลักษณะของผลการเรียนรู้มีความคล้ายคลึงกัน⁷ ขั้นตอนที่ 2 คือการนำผลการเรียนรู้ไปพัฒนาร่างมาตรฐานคุณวุฒิฯ พบว่ามาตรฐานคุณวุฒิสาขาพยาบาลศาสตร์ในงานวิจัยครั้งนี้มีความละเอียดค่อนข้างมาก ซึ่งต่างจากในต่างประเทศบางประเทศมีหัวข้อกว้างๆ เพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นและให้ความสำคัญที่ลักษณะหรือธรรมชาติของวิชาชีพไม่มีรายละเอียดมาก เพื่อเปิดโอกาสให้สถาบันการศึกษาสร้างสรรค์ลักษณะหลักสูตรของตนเอง⁸⁻¹² ข้อแตกต่างส่วนนี้อาจเป็นข้อจำกัดของมาตรฐานคุณวุฒิสาขาพยาบาลศาสตร์ไทยที่จะทำให้หลักสูตรของแต่ละสถาบันมีแนวโน้มคล้ายคลึงกัน และไม่สะท้อนเอกลักษณ์ของสถาบันมากนัก แต่ก็อาจจะเป็นความจำเป็นของการพัฒนามาตรฐานวิชาชีพในครั้งแรกที่

ต้องการรายละเอียดให้มากที่สุดก็เป็นไปได้

เมื่อพิจารณารูปแบบของ มคอ.2 การนำผลการเรียนรู้จาก มคอ.1 มาพัฒนาเป็นผลการเรียนรู้ใน มคอ.2 ตามแบบฟอร์มของสกอ.ให้เรียงลำดับผลการเรียนรู้ไว้ข้างหลังโครงสร้างหลักสูตร ซึ่งไม่สะท้อนลักษณะหลักสูตรที่เน้นผลลัพธ์เป็นฐาน ซึ่งต่างจากหลักสูตรของมหาวิทยาลัยอื่น เช่น มหาวิทยาลัยเดอรัม ประเทศสหราชอาณาจักร¹² ที่เขียนผลการเรียนรู้ไว้ข้างหน้าแล้วจึงตามด้วยโครงสร้างหลักสูตร สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรต้องยึดผลการเรียนรู้เป็นสำคัญก่อนที่จะกำหนดโครงสร้างหลักสูตร ประเด็นนี้อาจต้องทบทวนการเรียงลำดับหัวข้อในส่วนของผลการเรียนรู้ในหลักสูตรเพื่อแสดงการใช้ผลการเรียนรู้ของหลักสูตรเป็นฐานในการพัฒนาหลักสูตรอย่างแท้จริง

ร่างมาตรฐานคุณวุฒิสาขาพยาบาลศาสตร์ที่พัฒนาขึ้นได้รับความร่วมมือด้วยดีจากสถาบันการศึกษาสาขาพยาบาลศาสตร์ที่เข้าร่วมในการพิจารณาแต่ละขั้นตอนพร้อมทั้งให้ข้อคิดเห็นสำหรับการปรับปรุง จึงกล่าวได้ว่า มาตรฐานคุณวุฒิสาขาพยาบาลศาสตร์ เป็นผลงานร่วมกันของทุกฝ่ายที่มีส่วนร่วมตลอดกระบวนการดำเนินงาน และจากการที่คณะกรรมการพัฒนามาตรฐานคุณวุฒิสาขาพยาบาลศาสตร์ มีความตระหนักถึงความสอดคล้องกับมาตรฐานระดับชาติอย่างเคร่งครัด ก็ช่วยให้เกิดความมั่นใจว่า มาตรฐานคุณวุฒิสาขาพยาบาลศาสตร์ ที่พัฒนาขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ได้มาตรฐานของการศึกษาระดับปริญญาตรีอย่างแท้จริง เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของผู้บริหารสถาบันการศึกษา อาจารย์ และนิสิตนักศึกษา ต่อมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสาขาพยาบาลศาสตร์ เห็นได้ว่าทุกกลุ่มเห็นด้วยกับมาตรฐานฯ และยังมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น การวิจัยดำเนินไปอย่างต่อเนื่องจนถึงวงจรสุดท้ายที่มีการนำมาตรฐานฯ ไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน

ประการที่สำคัญที่สุดในการพัฒนามาตรฐานคุณวุฒิสภา/สาขาวิชา และการนำไปปฏิบัติคือกระบวนการคิดของผู้พัฒนาและผู้นำไปใช้ ตลอดจนผู้บริหารสถาบันการศึกษา นิสิต นักศึกษา ผู้ใช้บัณฑิต แหล่งฝึกงาน และผู้เกี่ยวข้องจะต้องเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่ยึดถือเนื้อหาสาระของหลักสูตรเป็นตัวป้อนเข้าที่สำคัญของการจัดการเรียนการสอน มาเป็นผลการเรียนรู้เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของกระบวนการจัดการเรียนการสอน การนำผลการเรียนรู้มาใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนอาจจำเป็นต้องมีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการผลิตบัณฑิต นอกจากนี้ปัจจัยความสำเร็จของการใช้มาตรฐานคุณวุฒิที่สำคัญอีกประการหนึ่งอยู่ที่การสนับสนุนของผู้บริหารสถาบันการศึกษาทุกระดับ

จุดเด่นของงานวิจัยครั้งนี้ ภายใน 4 ปี สถาบันการศึกษาพยาบาลได้นำมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสาขาศาสตร์ไปใช้ ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสาขาศาสตร์ พ.ศ.2552⁵ ได้ครบถ้วนทุกหลักสูตรในทุกสถาบันคิดเป็นร้อยละ 100 ตามกรอบเวลาที่กำหนด และสภาการพยาบาลได้นำมาตรฐานคุณวุฒิฯ ไปกำหนดในข้อบังคับสภาการพยาบาลว่าด้วยการให้ความเห็นชอบหลักสูตรการศึกษาวิชาชีพ การพยาบาลและการผดุงครรภ์ ระดับวิชาชีพ พ.ศ. 2554¹³ สิ่งที่เป็นปัจจัยความสำเร็จ ได้แก่ การที่สภาการพยาบาลได้เตรียมความพร้อมสถาบันการศึกษาและผู้ประเมินหลักสูตรของสภาการพยาบาล และสถาบันการศึกษาพยาบาลได้มีการเตรียมการให้ความรู้และทำความเข้าใจต่อมาตรฐานคุณวุฒิฯ เป็นอย่างดีสำหรับสิ่งที่คณะผู้วิจัยเห็นว่าควรจะดำเนินการเพิ่มเติมสำหรับการวิจัยในอนาคต คือ ควรมีการนำผู้รับบริการในสถานภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยด้วย และให้ผู้ใช้นิติที่เป็นนายจ้างได้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นในขั้นตอนการกำหนดผลการเรียนรู้ เช่นเดียวกับการพัฒนารอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับชาติ¹⁴

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ในการวิจัยครั้งนี้สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ ในด้านการพัฒนาการจัดการศึกษาสาขาศาสตร์ และนำไปใช้ในการวิจัยต่อไป เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ และดำเนินการครบ 3 วงจร ซึ่งในวงจรที่ 3 นั้น กำหนดระยะเวลาไว้ 4 ปี จึงควรดำเนินการวิจัยประเมินผลการนำมาตรฐานไปใช้ทั้งเชิงกระบวนการและผลลัพธ์ มีการประเมินเป็นระยะ และนำผลการประเมินไปปรับปรุง มคอ.1 เมื่อใช้ มคอ.1 ครบ 5 ปี เพื่อเป็นการคงไว้ซึ่งความต่อเนื่องของคุณภาพ ควรมีการทบทวน มคอ.1 อย่างต่อเนื่อง

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาที่สนับสนุนทุนในการวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

1. European Communities. Explaining the European qualifications framework for lifelong learning [Internet]. 2008 [cited 2013 Jul 25]. Available from: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/eqf/brochure_en.pdf.
2. Office of the Prime Minister. National Education Act B.E. 2542 (1999) and Amendments (Second National Education Act B.E. 2545 (2002) [Internet]. 2002 [cited 2016 Jul 21]. Available from: <http://www.spr.ac.th/web/ebook/pdf/law2545/pdf>. (in Thai).
3. Ministry of Education. Thai Qualifications Framework for Higher Education [Internet]. 2009 [cited 2016 Jul 21]. Available from: <http://www.mue.go.th/users/tqf-hed/news/FilesNews/FilesNews2/news2.pdf>. (in Thai).

4. Office of the Higher Education Commission, Ministry of Education. Guideline for the Thai Qualifications Framework for Higher Education [Internet]. 2009 [cited 2016 Jul 21]. Available from: <http://www.mua.go.th/users/tqf-hed/news/FilesNews/FilesNews3/News328072552.pdf>. (in Thai).
5. Ministry of Education. Notification for the Thai qualification standard for a bachelor's degree in nursing [Internet]. 2009 [cited 2013 Oct 18]. Available from: http://www.mua.go.th/users/tqfhed/news/FilesNews/FilesNews6/nursing_m1.pdf. (in Thai).
6. Thailand Nursing Council. Unpublished report on the list of approved bachelor of nursing science curricula between 2010 – 2013. Bangkok: Thailand Nursing Council; 2013. (in Thai).
7. Quality Assurance Agency for Higher Education (QAA). Benchmark statement: health care programs [Internet]. 2001 [cited 2014 Jun 29]. Available from: <http://www.qaa.ac.uk/Publications/Pages/Subeet-beachmark-statea-neat-Health-Care-pnegrammes-Nursing.aspx>.
8. The Quality Assurance Agency for Higher Education 2010. Recognition scheme for subject benchmark statements [Internet]. 2010 [cited 2014 Jun 30]. Available from: <http://www.qaa.ac.uk/en/Publications/Documents/Recognition-scheme-for-subject-benchmark-statements.pdf>.
9. The Quality Assurance Agency for Higher Education 2008. Music 2008 [Internet]. 2008 [cited 2014 Jun 30]. Available from: <http://www.qaa.ac.uk/en/Publications/Documents/Subject-benchmark-statement-Music-.pdf>.
10. The Quality Assurance Agency for Higher Education 2009. Scottish subject benchmark statement for nursing [Internet]. 2009 [cited 2014 Jun 30]. Available from: <http://www.qaa.ac.uk/en/Publications/Documents/Scottish-subject-benchmark-statement---Nursing.pdf>.
11. The Quality Assurance Agency for Higher Education 2006. Subject benchmark statement for engineering [Internet]. 2006 [cited 2014 Jun 30]. Available from: <http://www.qaa.ac.uk/en/Publications/Documents/Subject-benchmark-statement-Engineering-.pdf>.
12. Faculty of Education, Health and Sciences, School of Health, University of Derby. BSc (Hons) nursing programme specification 2012/2013 [Internet]. 2012 [cited 2014 Jun 30]. Available from: [http://www.derby.ac.uk/media/derbyacuk/contentassets/documents/programmespecifications/health/BSc-\(Hons\)-Nursing-Programme-Specification.pdf](http://www.derby.ac.uk/media/derbyacuk/contentassets/documents/programmespecifications/health/BSc-(Hons)-Nursing-Programme-Specification.pdf).
13. Thailand Nursing Council. Thailand nursing council regulation on approval of nursing and midwifery education program at professional level [Internet]. 2011 [cited 2013 Oct 19]. Available from: http://www.tnc.or.th/files/2012/06/page-1175/11__17002.pdf. (in Thai)
14. The Higher Education Academy. Subject benchmark statement [Internet]. 2009 [cited 2014 Jun 30]. Available from: <http://www.heacademy.ac.uk/hlst/resouroes> 2009/.